

Introducció

Classicisme és l'estil de la música culta europea desenvolupat aproximadament entre **1750 i 1820**, amb superposicions considerables als dos extrems amb la música del període precedent, barroc, i posterior, romanticisme. Compositors destacats són **Wolfgang Amadeus Mozart** i **Joseph Haydn**. Tot i que també posseeixen un gran renom d'autors com **Luigi Boccherini, Muzio Clementi, Johann Ladislaus Dussek, Carl Philipp Emanuel Bach** i **Christoph Willibald Gluck**. En determinades ocasions, **Beethoven** és considerat compositor romàntic o figura de transició al Romanticisme, com també Franz Schubert, Johann Nepomuk Hummel, Luigi Cherubini i Carl Maria von Weber. Coincideix amb l'època cultural i artística que avui coneixem com Neoclassicisme en l'arquitectura, la literatura i les altres arts. Va tenir els seus grans centres de difusió a Berlín, París, Mannheim i, sobretot, Viena.

Classicisme vienès (en alemany: *Wiener Klassik*) és un altre terme llargament emprat per referir-se a aquesta època i que té el seu origen en el fet que, **Mozart, Haydn, Beethoven i també Schubert**, van treballar, en major o menor mesura, a la ciutat de Viena, constituint l'anomenada "**Primera Escola de Viena**". Però avui és clar que compositors d'arreu d'Europa, especialment de punts allunyats geogràficament i cultural de Viena van practicar un estil veritablement clàssic però ben poc vienès.

Es caracteritza per la **claredat de les textures**, la **simetria de les frases**, la **consolidació de la tonalitat** plena i l'establiment de les **formes musicals clàssiques (simfonia, sonata, quartet ...)**.

Mentre que les restants arts redescobrien i copiaven en aquesta època els antics models grecoromans, les molt escasses restes musicals coneguts de la música de l'Antiguitat eren insuficients per basar-se en ells, de manera que **el clàssic és un estil musical nou**.

Per aquesta mateixa raó, la denominació música clàssica mai es va usar per a la música grecoromana, pràcticament desconeguda, i va començar a ser utilitzada pels romàntics per anomenar la música de l'època que els va precedir, aquesta de la segona meitat del segle XVIII, després, per extensió el nom va ser usat per a tota la música culta occidental anterior al segle XX.

Estètica i característiques

Al llarg de segle XVIII, conegut com el segle de la Il·lustració, va traslladar la seva estètica a l'estil musical: **gust pel natural, el fet equilibrat i la claredat; rebuig de l'artifici i l'excés de sofisticació** de la música barroca, **imitació de la naturalesa, en forma d'estructures simples i frases simètriques similars a les de la música folklòrica**, en l'òpera, versemblança i proximitat a l'espectador a través dels arguments, i integració íntima del drama i la música.

La **noblesa** esdevingué principal **mecenes de la música instrumental** i origen del creixent **gust per l'òpera buffa**. Això va comportar **canvis en la forma d'interpretar la música** com ara la reducció en la importància del baix continu o la tendència cap a l'ús de grups instrumentals estàndards. Es pot establir un **paral·lelisme entre la caiguda en desús del continu i l'evolució del terme *obbligato***, emprat per assenyalar una part instrumental obligada en una obra de música de cambra. En el món barroc, instruments addicionals podien ser opcionalment afegits al continu; en el món clàssic, totes les parts estaven indicades per a ser interpretades amb instruments i la paraula *obbligato* es va convertir en redundant. L'any 1800, el terme estava virtualment extingit, igual que la pràctica de dirigir l'obra des del teclat.

Els canvis en la situació econòmica també van **alterar el balanç entre la disponibilitat i la qualitat dels músics**. Mentre que a finals del període barroc un gran compositor podia beneficiar-se de la gran oferta musical que li oferia la ciutat, els recursos disponibles en un pavelló de cacera eren molt menys nombrosos i més fixats per la mateixa capacitat. Aquesta situació afavoria l'existència de dues postures clarament diferenciades: **l'interès per a disposar de peces senzilles per a tocar** i, en el cas d'un grup virtuós de residents, **l'estímul per escriure de forma espectacular peces idiomàtiques per a certs instruments**; aquest és el cas de l'**orquestra de Mannheim**. A més, l'anhel pel continuat subministrament de nova música, implicava que les obres, en el millor dels casos, havien de ser interpretades amb un sol assaig. De fet, després del 1790, Mozart escrivia sobre aquest tema, manifestant que els seus concerts només comptaven amb un assaig previ.

Des que la textura polifònica va deixar de ser el centre d'atenció de la música en ser substituïda per la **melodia acompanyada**, s'observa un **interès creixent per les dinàmiques i el fraseig**. A conseqüència de la simplificació de la textura, va adquirir una gran importància el detall, la precisió instrumental i l'ús de ritmes característics, com el toc d'atenció de les **fanfàrries inicials**, el ritme de la marxa fúnebre o el gènere del minuet, més important en establir i unificar el to d'un moviment únic.

El gradual abandonament de l'hàbit barroc de dedicar cada moviment musical a un sol estat anímic o emoció, va convertir l'estil clàssic en l'**estil predilecte per a establir contrastos entre les seccions d'un moviment**, donant a cada secció

un color emocional propi, mitjançant una sèrie de **tècniques: contrast entre els modes major i menor**; marcats temes rítmics en oposició a moviments més lents i melòdics; i especialment, moviments entre les diferents àrees tonals, que és el recurs més important per a crear contrastos dramàtics i unitat. Els **episodis de transició** van anar assolint major rellevància; compositors i músics van començar a centrar la seva atenció en aquests passatges de sorpresa i plaer, subratllant el seu inici i facilitant la seva audició. Així doncs, els compositors creaven més i més falses expectatives per tal de poder fer volar després la música cap a altres direccions.

A més el públic de la música culta es va estendre de la vella aristocràcia a la burgesia emergent, que comprava massivament edicions de partitures i omplia els teatres d'òpera i de concert, el que va impulsar als compositors a apropar el seu estil al popular. La difusió de la música va augmentar i es va internacionalitzar, i amb ella la fama dels compositors més destacats, de manera que l'estil es va unificar a tota Europa i els autors més coneguts van fer freqüents gires per les principals capitals del continent.

Característiques principals

La música clàssica té més lluminositat, equilibri, unitat, claredat i és menys complicada que la música barroca.

La textura predominant és la de **melodia acompanyada**, consistent en el predomini de la veu més aguda, que centra l'interès en la seva melodia, mentre la resta d'instruments l'acompanyen, només a vegades s'usa l'homofonia o la polifonia imitativa, aquesta darrera de forma especial al final del període. L'acompanyament és ja escrit explícitament (desús del baix continu) .

Es posa l'èmfasi en la **gràcia i la bellesa de la melodia i la forma; proporció i equilibri, moderació i control**. És **polit i elegant** en el caràcter, cercant un perfecte **equilibri** entre l'expressivitat i l'estructura formal.

La **varietat i el contrast** dins de l'obra és més marcada. Varietat de tonalitats, melodies, ritmes i dinàmiques (utilitzant crescendo i sforzando), amb freqüents canvis de caràcter i timbre, són alguns dels recursos més emprats en les peces d'aquesta època. I és que la varietat i el contrast són els trets més característics del període clàssic.

Melodies d'un major **caràcter cantabile i simètriques**, amb **frases estructurades en antecedent i conseqüent** (o pregunta i resposta), que típicament es tanquen a les **harmonies de dominant i tònica**, respectivament.

S'estandarditza l'ús de la **frase quadrada**, és a dir una frase de 8 compassos amb dos períodes de 4 compassos cadascuna i a vegades, dos subperíodes de 2 compassos.

Harmonies molt clares i funcionals, basades en els acords de tònica, dominant i subdominant, que estructuraven les frases i la forma musical amb **cadències molt clares** i fortament marcades. El **ritme harmònic** (velocitat a la qual canvien els acords) sol ser més lent que en el Barroc: és **típic l'acompanyament arpegiat anomenat baix d'Alberti al piano**, o el **trèmolo en l'acompanyament orquestral**.

S'escriu **molta més música en mode major** (més alegre) que de mode menor. **S'amplia el camp de les modulacions i s'usen tonalitats cada vegada amb més alteracions.**

Compàs molt clar i regit també per l'**harmonia**.

L'orquestra creix tant en quantitat d'instruments com en la diversitat d'aquests, que hi aporten nous registres; el **continu cau en desús** i els instruments de vent formen una família autònoma. El clavicèmbal és substituït pel piano (o **fortepiano**). **S'amplia l'orquestra i el seu rang dinàmic**. Cada vegada s'escriu en **més detall una major varietat de dinàmiques i articulacions**, deixant menys espai a la interpretació de l'executant.

La **música instrumental adquireix una gran preeminència**, per això les composicions més destacades seran la **sonata, trio, quartet de corda, simfonia i concert**. Es va desenvolupar el que coneixem com la **forma sonata** i es va convertir en el disseny favorit dels compositors, el qual fou emprat tant per a compondre el primer moviment dels cicles instrumentals clàssics, com per a altres moviments i peces individuals (per exemple, les obertures).

S'usen **formes estandarditzades** (en particular l'anomenada **forma sonata**) però amb gran interès i varietat en l'estructura interna de la música. És en aquest període quan es **defineixen clarament les formes i estructures** en què es basa la música culta occidental gairebé fins als nostres dies: la **sonata, la simfonia i el concert clàssic**.

Períodes i tendències

Els estils preclàssics

A mitjan XVIII van conèixer diversos corrents musicals. El **Rococó o estil galant**, exemplificat per **Johann Christian Bach** (fill de Johann Sebastian Bach i conegut

com el Bach de Londres), es va caracteritzar pel pas de les textures complexes a **melodies clares amb acompanyaments senzills**, i la creació d'**estructures formals ben definides amb seccions clarament articulades**: una fusió de la claredat formal de la música francesa amb les innovacions harmòniques i estructurals de l'estil italià, com les del simfonista milanès Giovanni Battista Sammartini. A Alemanya va sorgir l'**Empfindsamer Stil o estil sentimental**, que buscava l'**expressió directa i natural de sentiments**, i que van practicar **Wilhelm Friedemann Bach i Carl Philipp Emmanuel Bach** (el Bach de Berlín), fills tots dos també de Johann Sebastian.

Una de les **figures decisives en la fixació de la forma sonata** va ser el compositor italià **Domenico Scarlatti**. L'estil de les seves obres era innovador perquè utilitzava estructures clares, i melodies amb acompanyaments cada vegada més comprensibles per a l'oient. Un altre compositor influent va ser **Christoph Willibald Gluck, reformador operístic** que va pretendre tornar a una **fusió de música i text**, restant-li importància a la improvisació d'ornaments típica del bel canto i atenent més a la modulació com a forma d'articular les escenes dramàtiques.

En el camp simfònic va ser fonamental l'aportació de l'**Escola de Mannheim**, l'orquestra de cort va estar en l'avantguarda de la tècnica orquestral (**canvis dinàmics espectaculars, introducció dels clarinets ...**). A aquesta escola van pertànyer Johann Stamitz, Franz Xaver Richter, Carl Stamitz, Franz Ignaz Beck i Christian Cannabich.

1750 a 1775

Per a la dècada de 1750 les formes instrumentals com el **concert i la simfonia** (aquesta originalment era la simple obertura de les òperes) havien guanyat la suficient força per a ser interpretades independentment de la música vocal, i tenien gran acceptació en les corts.

El compositor del moment era **Franz Joseph Haydn**. A més d'escriure **simfonies d'estructura clarament clàssica**, va escriure **sonates per a pianoforte**, el nou instrument de teclat en plena fase de perfeccionament i que permetia majors capacitats expressives. Va ser considerat també el gran **creador del quartet de corda**, ja que les seves obres per a aquesta formació, de gran refinament melòdic i harmònic, van donar una importància similar als quatre instruments i van fixar la forma, el que va contribuir al fet que el quartet quedés establert fins als nostres dies.

Cap a 1770 va sorgir l'estil anomenat **Sturm und Drang**, inspirat en una mena de preromanticisme literari del mateix nom que podem exemplificar en el Werther de Goethe, i que en música va produir **obres simfòniques d'ambient**

tràgic i apassionat, gairebé totes en mode menor, com algunes simfonies de Haydn i C.P.E. Bach.

1775 a 1790

El centre de gravetat de la música europea es va situar a **Viena**, on un jove compositor **comença a revolucionar l'òpera i el concert: Wolfgang Amadeus Mozart**. Encara que es va basar en les aportacions de Haydn, Mozart preferia **melodies més cantables, a l'estil italià**. A més en les seves obres s'aprecien més **cromatismes i altres modificacions harmòniques**. Quant a la instrumentació, utilitza **més varietat d'instruments**, en riques combinacions tímbriques.

En la dècada de 1780 **Muzio Clementi** adquireix prestigi amb les seves **sonates i estudis per a piano**. Aquest compositor va incentivar l'extensió de la tessitura de l'instrument, entre altres modificacions que van brindar noves possibilitats. Similar paper va jugar per al violoncel Luigi Boccherini, italià establert a Espanya.

Beethoven i el pas al Romanticisme

Una nova generació de compositors formada per **Johann Nepomuk Hummel, Luigi Cherubini i Ludwig van Beethoven** va començar a cobrar importància. Formalment, la **secció de desenvolupament de la forma sonata es va fer cada vegada més complexa**. També es van complicar els acompanyaments per crear **textures més riques**, i l'**harmonia** es va tornar **més flexible i elaborada**. El **piano** va ocupar un lloc central. **Beethoven** va ser el que va produir els canvis més profunds en l'estil i per això és considerat el responsable de la **transició cap al període romàntic**. Les seves principals aportacions van ser les **innovacions harmòniques**, i la recerca d'una **major expressivitat**. També va ser un pioner pel que fa a l'orquestració de les seves simfonies, ja que **va utilitzar molts instruments que no formaven part de l'orquestra** i això va impulsar l'ampliació d'aquesta.

Les formes musicals

En aquest període s'estableixen les principals formes musicals vigents fins ben entrat el segle XX, i les estructures que les regeixen, entre aquestes estructures destaca l'anomenada com a **forma sonata**, implementada en els **primers moviments de la majoria de les formes musicals del moment (sonata pròpiament dita, quartet, simfonia, etc.)**.

Formes instrumentals

Les formes instrumentals del Classicisme reben el seu nom segons el conjunt al qual estan destinades:

- La **sonata** està escrita per a un **instrument solista** (generalment el piano), o bé per a **piano i un segon instrument** (violí, flauta, etc.) .
- El **trio, el quartet, el quintet ...**, denominen obres escrites respectivament per tres, quatre, cinc ... instruments. Entre aquestes combinacions queden fixades algunes plantilles fixes, com la del quartet de corda o el quintet de vent.
- La **serenata**, el **divertiment** i la **cassació** solen estar escrites per a un conjunt de mida mitjana (**petita orquestra de cordes, banda de vent**), per ser interpretats a l'aire lliure.
- El **concert** està escrit per a un **instrument solista i orquestra**.
- La **simfonia** és una obra escrita per a **orquestra simfònica**.

Totes aquestes obres són estructurades de manera similar, prenent com a model la sonata. Tenen tres o quatre moviments:

- En el **primer** se segueix un esquema amb **tres parts**: primer una **exposició** en la qual el compositor ens presenta dos temes, un enèrgic, en la tonalitat principal, i un altre més melòdic, en la dominant o el relatiu major. En segon lloc, el **desenvolupament**, en el qual s'estableix un conflicte entre els dos temes, que són fragmentats, transportats, variats ... Finalment la **reexposició**, en la qual la tensió harmònica es resol en tornar a escoltar-se els temes inicials en la mateixa tonalitat.
- El **segon moviment**, lent, sol ser més melodiós, utilitzant la forma lied d'estructura ternària i caràcter líric.
- El **tercer moviment** té un caràcter més despreocupat, generalment en forma de **minuet**, dansa d'origen francès, o de **scherzo** (en el cas de Beethoven).
- En el **quart moviment**, s'adopta gairebé quasi sempre, la **forma rondó**, que alterna un tema principal a manera de tornada, en la tonalitat principal, amb episodis en altres tons.

En la sonata pròpiament dita dels compositors solien prescindir de vegades d'algun dels quatre moviments canònics, a la seva elecció. El concert mai té minuet, quedant per tant estructurat sempre en només tres moviments. Els divertiments i serenates, per contra, solien ampliar la seqüència habitual amb algun moviment suplementari.

Els instruments i l'orquestra en el Classicisme

Si bé la majoria dels **instruments simfònics** ja existien des del Barroc, molts d'ells **canvien i s'adapten als nous requeriments estilístics i de composició** de l'època: així, els de vent augmenten el nombre de forats i claus per adaptar-se a les tonalitats amb moltes alteracions. Alguns instruments que sorgeixen en aquest període són el **pianoforte, l'arpeggione i el clarinet**, mentre perden vigència gairebé fins a la seva extinció la viola de gamba, el clavicordi, la flauta dolça (que tornarà a renéixer al segle XX), la baixada i el llaüt, entre d'altres. El fortepiano es va imposar sobre el clavecí de manera que va passar a ocupar un lloc central en la música de cambra i fins i tot en els concerts solistes.

Aquest és un període clau també per l'orquestra perquè **es configura l'orquestra simfònica com a tal**, per influència de Mozart, Haydn i l'escola de Mannheim. De l'orquestra de cambra heretada del Barroc es manté la secció de cordes com a base, encara que aquesta és ampliada en nombre i sol complementar-se amb almenys un parell d'oboès i de trompes. En avançar el segle queda fixada la secció d'instruments de fusta a dos: dos flutes travesseres, dos oboès, dos clarinets i dos fagots. La secció de metall solia incloure entre dos i quatre trompes, dues trompetes (amb timbals) i, ocasionalment, un o diversos trombons. S'abandona la pràctica del baix continu, i amb això el clavecí en l'orquestra, excepte per als recitatius operístics.

Les formes vocals

L'òpera

Ja des d'inicis del segle XVIII s'havia convertit en un fastuós espectacle cortesà, a través del qual els monarques i aristòcrates exhibien la seva esplendor.

Els **temes es referien a la mitologia** i representaven grans tragèdies líric heroique, muntades amb gran aparell: era l'anomenada **òpera seriosa**, cantada en italià.

Per contra, les classes socials menys afavorides comptaven amb el seu propi teatre musical, l'**òpera buffa**, petites actuacions **satíric - burlesques**. De **breu durada i argument simple**, recorren a l'expressió directa en llenguatge col·loquial i se serveixen de dos o tres personatges només, reduint al màxim els elements musicals, en els quals per descomptat estan absents els cors i cobra la importància més gran la melodia popular de fàcil construcció. L'òpera buffa va guanyar importància i nivell artístic durant el Classicisme, i van aparèixer més versions nacionals, escrites en la llengua local i amb diàlegs en lloc de recitatius, com el Singspiel a Alemanya, la sarsuela a Espanya i l'opéra - comique a França.

La música religiosa

Un gran nombre de compositors seguir adscrit al servei de l'Església, i van continuar escrivint per tant formes religioses com la **missa i el motet**, en general per a orquestra, cor i solistes, i en un estil deliberadament arcaic. Un exemple molt conegut d'aquest gènere és el **Rèquiem** de Mozart.

